

A sexuális morál mai irányzatai^{*}

A sexuális morál egészen a legutóbbi időkig „tabu“-nak számított, amelyről nem volt szabad beszélni, amihez nem volt szabad hozzányúlni; pedig elég fontos és érdemes probléma ahhoz, hogy nyilvános megbeszélés tárgya legyen.

A sexuális morál nyomai már a legkorábbi kultúrfokon feltekinthetők. Amíg az ősember egyedül élt, a primitív matriarchátus volt az eddigi kutatások tanúsága szerint a társadalmi berendezés valószínű formája. A primitív matriarchátusban az anyák bizonyos hatalmat gyakoroltak a gyermekek fölött egészen addig, amíg azok felnőttek és maguk tudtak gondoskodni magukról. Gyorsan megváltozott aztán ez a kép, amikor a létért való küzdelem szükségessé tette a hordákba való tömörülést. A hordának vezetőre volt szüksége s ez a vezető a fizikailag legerősebb lett. A vezetői állás a nők és gyermekek fölötti hatalmat továbbá a legnagyobb zsákmányrészt jelentette s csak korlátlan erőszakkal volt fenntartható. Így lép a tulajdonjog mint novum a sexualitásba az apai hatalom formájában. (A férfi mint a család feje és ura a mai társadalom törvénykönyveiben is még mindig ezt a szerepet tölti be.) A vezető később vagy harcokban esett el, vagy megöregedett és erősebb fiatalokkal találta magát szemben. Öreges és gyengék ilyen módon a sexuális kiválasztódásnál az erősebbekkel szemben hátrébe szorultak. Az így hátrébeszorítottak elfojtott sexualitása nyilvánvalóan szellemi tevékenységébe szublimálódott. Egy részük a fizikai küzdelmet — amelyről gyengességükönél fogva le kellett mondaniok — „szellemi fegyverekkel“ így ravaszással, hazugsággal talán nagyobb tudással is igyekeztek pótolni. Így rekrutálódnak aztán ezeknek a köréből a varázslók és a primitív korok papjai. Félelemkeltés és érzékfölötti erővel való fenyegetés voltak azok az egyszerű eszközök, amelyekkel a varázslók és primitív papok hatalmi pozíciójukat fenntartották. Az így megszerzett hatalomból és jólétekből az istenség is részt kapott a képviselői útján és cserébe jövedő győzelmeket ígért. A kultúra előrehaladásával aztán az erősek és ravaszok szövetségre léptek egymással; fejedelmek és papok jónak látták együttesen védelmezni érde-

^{*} A fenti tanulmány által tárgyalt kérdést a „Freud“-i tanok szemszögéből mutatjuk be olvasóinknak; azonban a szerkesztőség a tanulmány nem minden szempontjával azonosítja magát. (Szerk.)

keiket. Ilyen módon megerősített hatalommal aztán igyekeztek örökletessé tenni mindkét méltóságot, miáltal az egész dolog úgyszólván a családban marad s most az egész nép a papok és fejedelmek tulajdona lesz. Ezután már nem a vezetőknek kell erősnek és ravasznak lenni, hanem a nép összeségének kell erősebbnek és ravaszabbnak lenni mint egy másik népnek. A vezető most már az elődei tőkéjének kamataiból él.

Így nyomon követve elértük lassanként azt a fejlődési fokot, amely durva kontúrokban már a jelenlegi sexuális morál főbb vonalait is tartalmazza. Szinte csodálatos, hogy ez a sexuális morál lényegében milyen keveset változott a mostani időkig.

A mai idők nemi erkölcsében három irányzat különböztethető meg: az aszkétikus, a romantikus és a materialisztikus irány. Az aszkétikus irány állandóan küzd a sexualitás ellen s legjobban szeretné egyszerűen letagadni létezését. A materialisztikus irány egy természetes funkciót lát benne, mint az evésben, ivásban, alvásban. A romantikus irány pedig minden alkotó tevékenység, különösen művészi produkciók erőforrásának tekinti a sexualitást. Némelyik ember egész életét egy irányúan az aszkétikus, romantikus vagy materialisztikus szerelem jegyében éli le. Mások életük bizonyos periódusaiban a sexuális morál más és más irányába sodródnak; pl. a pubertás korában gyakoribb az aszkétikus, később meg a romantikus és materialisztikus irányzat. Ismét mások morális felfogásában és nemi életében mind a három vagy legalább két irányból találunk alkatrészeket egymással kombinálva. Szóval nincsenek szorosan elválasztva ezen irányok minden embernél. A könnyebb megérthetőség kedvéért mégis jó lesz egyelőre egymástól élesen elhatárolva, külön megtárgyalni ezt a három irányt.

Az aszkézis a középkorban az uralkodó irány volt a nemi erkölcs terén és ezt az uralkodó szerepét még ma sem veszette el; még ma is uralja a törvénykönyvet és a nyilvános életet. Fő alapelve egy álszenteskedő naivitás, amennyiben úgy viselkedik a nemiséggel szemben, mintha az nem is létezne. Ha aztán a sexualitás mégis napfényre kerül — ami természetesen legtöbb esetben (körülbelül mindig) tényleg meg is történik — akkor egyetlen kivétellel t. i. a házasság kivételével sikra szállnak ellene, mint valami gonosz ördög ellen. Az aszkézis a jelszavait és fegyvereit a keresztény tanokból meríti főleg annak Pál apostol által megformulázott változatából. E tanok ideáljaitól nem tagadható meg egy bizonyos átszellemülési törekvés és tisztesség, amennyiben az aszkézis célja az élet fokozása lenne és magasabb eszmék szolgálatába állítása. Az aszkézis szerint tehát az emberi életnek a materiális funkciókon túl is értelme és jelentősége lenne. Az aszkézis azonban egy helytelen eszköznek látszik ezen cél elérésére, mert hiszen legelőször is a lelki életre hat rombolólag. Az aszkézis nyújtotta minden nyereséget nagyon is drágán fizetünk meg. Nézzük meg az aszkézisnek az egyes emberhez és a társadalomhoz való viszonyát. Ha az aszkézisnek az egyes emberhez való viszonyát szemléljük, úgy

azt látjuk, hogy a mi jelenlegi szociális és gazdasági életfeltételeink mellett szexuális önmegtartóztatás általános és egyéni okokból szükséges lehet, (és itt mindjárt meg is kell jegyezni, hogy az emberek egy részénél, még pedig egy elenyészően kis részénél az abstinencia nem okvetlenül káros az egészségre). Sok férfi pl. abstinensül és mert a prostitúció igénybevételét méltatlannak és ellenszenvesnek találja, de sem u. n. viszonyt kezdeni, sem fiatalon megházasodni nem akar vagy gazdasági körülményei folytán nem tud. Ezenkívül van még sok olyan aszkézis is, amelynek motívumai a filozófiából, etikából, szociális célszerűségi megfontolásokból, erotikus testi vagy lelki gyengeségből, spiritualisztikus hajlamokból, vagy mindezen hajtóerőknek átvett vallási motívumokkal való keveredéséből származnak. Az aszkézisnek minden fajtájára jellemző, hogy a testi szférát a lelkivel szemben lebecsüli és egy-egy éles konkurrenca beállításba helyezi a kettőt egymással. Így igyekezik az aszkézis a szükségből erényt csinálni. Pedig hát egy normális erejű természetes ösztönt épen úgy nem lehet megsemmisíteni, mint ahogy azt a fizikai energiákról tudjuk. Az energia megmaradás törvénye szerint az egyes energiák átváltoztathatók más formájú energiákká pl. elektromos vagy hő energia mozgássá vagy fénné, de meg nem semmisíthető. Ugyanígy van a lelki energiákkal is. A nemi életben is az energia nem szüntethető meg, legfőlegbb átalakul más energiákká, mint azt az ösztönélet dinamikájából tudjuk. Az állandó, önmagára rákényszerített rendszeres aszkézist, a teljes, huzamos önmegtartóztatást a legelőbb nagyon rosszul tűri, amennyiben buja fantáziák gyötrik őket és zavarják a környezetükhöz való viszonyukat. Szorongás, bizonytalanság és elégedetlenség lehetnek a további következmények; azonkívül egy sajátos izoláltság, egy elkülönülési érzés állhat elő, ami aztán az illetőt társaság- és emberkerülővé teheti, vagy valamely szélsőséges fanatizmus karjaiba hajtja. Az individuum az aszkézis által egy pokoli lelkimeghasonlásba sodródhatik, ami aztán a legjobb erőit felemészti. Az ilyen aszkétikus ember kettéhasítva érzi magát testi és lelki alkatrészeire, amelyek dühös harcban állnak egymással, amennyiben kölcsönösen marcangolják egymást. Egy „természetes önmegtartóztatási ösztön” egészséges embernél nem létezik. Az aszkézis így nem biológiai, hanem szociális eredetű. Leginkább természetellenes életfeltételekhez való alkalmazkodás vagy valami egészségtelen, beteges ideológiának a következménye. Még csak egy meglehetősen elterjedt tévhitre akarom felhívni a figyelmet. Sok férfi meglehetősen naiv módon azt hiszi, hogy egy véges mennyiségű szexuális energia áll rendelkezésére. Hogy aztán ez a készlet minél tovább tartson, takarékoskodik vele és egy mérsékelt vagy erősen megszorított aszkézist kényszerít magára. Itt érdemes azt a viccet elmondani a tintatartóban lévő tintáról. Ha írunk vele, tényleg fogy a tinta, de ha nem írunk, akkor is fogy, mert beszárad. A különbség csak az, hogy az egyik esetben elfogy, miután előzőleg a normális hivatását betöltötte, a másik esetben pedig elfogy meddő

módon anélkül, hogy bármire felhasználtuk volna. A valóság azonban ennél is túlmegy.

Ha az aszkézisnek a társadalomhoz való viszonyát szemléljük, úgy évszázadokra visszamenőleg azt láthatjuk, hogy az aszkétikus-teológikus világfelfogás egyetlen egy háborút sem akadályozott meg, sőt éppen ellenkezőleg számos háborút zúdított az emberiségre; ennek a szellemi irányzatnak a termékei a kereszties hadjáratok, az inkvizíció, a boszorkányégetések és a vallásháborúk. Az egyházi és a világi hatalmak közötti évszázados harcok után ennek a két hatalmi faktornak szövetkezését látjuk az elnyomott és tudatlanságban tartott tömegek ellen. A ma uralkodó, szinte a gyökeréig hazug és képmutató nemi erkölcs az utolsó eredménye ennek a fejlődésnek. Az aszkézis izgulékonyra és türelmetlenné teszi az embereket. A múlt évszázadokban ez főleg vallási, jelenleg főképp politikai és faji gyűlötségben robban ki. Az aszkétikus világnézetnek teljes és tökéletes fiaskóját látjuk. A nemi ösztön elleni harc szélmalomharcnak bizonyult. Azon köröknek a struccpolitikája, akik a „nemi” szót legszívesebben törölnék az emberiség szókincséből, semmiféle fegyverrel nem volt képes úrrá lenni a nemi ösztön fölött. Még csak a lelki élet alapos ismerőjének, Freud professzornak két kijelentését akarom idézni az aszkézisről. Freud a nemi ösztönről beszélve ezt mondja: „Egy ilyen hatalmas ösztönerővel való megbirkózás más úton, mint a kielégülés útján olyan feladat, ami egy embernek minden erejét igénybe veheti. A megbirkózás szublimálás által, az ösztönerőknek a szexuális élettől való elterelése által magasabb kulturális célok felé, csak az emberek kisebb részének sikerül, s azoknak is csak provizórikusan és legkevésbé a tüzes ifjúság idején; az emberek nagyobb része neurótikussá lesz vagy más módon szenved kárt. A tapasztalás azt mutatja, hogy a mi társadalmunkat alkotó személyeknek a többsége az abstinencia feladatára konstitucionális okokból képtelen”. Egy másik megjegyzése Freudnak: „Általában nem az a benyomásom, hogy a nemi önmegtartóztatás tetterős, energikus és önálló férfiakat, vagy eredeti gondolkodókat, bátor felszabadítókat és reformátorokat segít kitermelni, hanem inkább derék anyámasszony katonákat, akik később elmerülnek a nagytömegben és erős egyének útcapásait követik”.

A durva materialisztikus felfogás különösen a modern természettudományok fejlődésével terjedt el a világon. Amikor ugyanis az ember kezdte lassanként megismerni a szexuális törvényeit, fokozatosan elvesztette a nemiség misztikus varázsát és egyszerű szükségletté degradálódott, mint pl. az evés és az alvás. Valamikor megigézve érthetetlenül állott az ember a nap, a szívárvány és sok más természeti tünemény előtt. Ma pedig mérnökök kiszámítják a nap sugárzó energiáját, vagy spektroszkópiai analízissel a távoli csillagok összetételére vonnak következtetéseket. Úgy a szerelem azelőtt elbűvölő és érthetetlen csodái is a lelki és ösztönélet törvényeinek fokozódó megismerésével mind többet és többet vesztenek

el eredeti rejtélyességükből. Teljesen jogosulatlan az a hamis, szubjektív nézőpont, amellyel a multban gyökerező világnézetű emberek ma a nemi dolgokat szemlélik. Így idő-és ésszerűtlen pl. lebecsülni vagy megvetni a nemi kielégülést avval az indokolással hogy az állatias. A látás, hallás és minden más szervi tevékenység t.i. ugyanolyan állatias, vagy legalább is az állatokkal együtt ugyanúgy a közös állati multból örököltük őket. A nemi ösztön megvetése annak az álszenteskedő, elnyomó nevelésnek a következménye, amely a mai képmutató kort jellemzi s amelyek legfőbb feladata az alsótest elleni ellenszenvre nevelni azzal az erőszakos módszerrel, amely a gyakorlatban a „pfuj” szócskánál kezdődik. A mai kor embere csak akkor lehet egészséges, ha ezektől a gyerekszobamaradékoktól szabaddá teszi magát. Másképp nem lábalhat ki a képmutatásnak abból a mocsarából, amely ma még a nemi kérdéssel kapcsolatos problémákat és harcokat kíséri. A szexuális élet modern vizsgálata kiderítette, hogy ezek az emberbe erőszakosan belenevelt gátlások sokkal több bajt okozhatnak a későbbi felnőttkori életben, mint amekkora hasznuk a „jólneveltség” terén a legjobb esetben is lehet. Nem kell attól félnünk, hogy a tudományos megismerés alapján megrefolmált szexuális morál erkölcsi értékeket semmisít meg, anélkül, hogy újakat adna helyettük. Mint felvilágosult emberek egy olyan műveltségi és türelmességi nívót látunk a leg-tökéletesebbnek, *amelyben mindenki szerelmi és nemi élete addig a maximális mértékig szabad, amíg mások érdeke nincsen általa veszélyeztetve.* Mások eme veszélyeztetésének az elkerülése végett felelősségérzetre kell nevelnünk, a test megvetése helyett és ember-társaink nemi életének a megértésére, a szerelmi életük elítélése és megkritizálása helyett.

A harmadik irányzatnak a romantikus irányzatnak az aszkézissel közös vonása az alacsony, tisztára materialisztikus nemi élet megtagadása. Ugyanúgy magasabb régiókban akar élni mint az aszkézis s ugyanúgy harcokba sodródik, amelyekből aztán mindig lepattan a földre. Álmodat sző amelyeknek azonban mindig egy kegyetlen ébredés vet véget. A szerelmi élet megítélésében azonban homlokegyenest ellentétes véleményen van mint az aszkézis, amennyiben nemcsak hogy nem száll sikra a szerelem ellen, sőt hevesen követeli és fokozni kívánja, szinte a földi léten túl — a végtelenségig. Ez a romantikus epekedés egy mindent átölelő vágyódássá szélesedik, amely szenvedélyt, sőt sokszor valami vallásos, misztikus érzést is egyesít magában. S ha érvényes a szabály, hogy a szélsőségek érintik egymást, úgy a romantikának és az aszkézisnek ellentétes világai épen ott találkoznak, ahol a földi élet határain túl egy értelmet keresnek. A romantikus irányzatnak egy modern és igen jellemző kinövése a flirt, amely a szexuális vágynak a felcsigázására, előjátékszerű, tökéletlen részletkielégülésre törekszik de megtagadja a tulajdonképeni egészséges végkielégülést. Kétséget kizáróan be van bizonyítva, hogy egészséges ember számára testileg is, lelkileg is ártalmas a túlzott flirt ennél a tökéletlen és befeje-

zetlen, csak felcsigázó és kielégülést nem nyújtó jellegénél fogva. A nemiségnek ez a frustrán formája, amely az odaadást és így a kielégülést gondosan elkerüli kitölti az egész társas életet s uralja a divatot, szórakozást sőt a művészetet is. Mindenütt felkorbácsolja a nemiséget és a szexuális energiák pangását hozza létre. Ez természetesen főleg a társadalom ama tagjaira vonatkozik, akik anyagi és munkaviszonyaiknál fogva sok ráérő idővel rendelkeznek. Ilyen módon nagyon jellemzően a társadalom felső rétegénél túlteng, az alsó rétegénél pedig sorvad a szexualitás. Ezáltal egy sajátságos, alkalmazkodás jön létre t. i.: a szolid munkás egyének rétege szexuális tekintetben nehézkessé és kevesebb sex-appeal-lal rendelkezővé válik.

Csak gyóntató papok és gyóntató orvosok tudják, hogy ez az egész konstelláció milyen gyakran vonja maga után a mai házasságban azt, hogy a nő kielégítetlen marad, a férfire pedig a nő lassankint elveszti nemi ingerlő hatását.

Ha most összefoglalva az eddig mondottakat megkíséreljük feleletet adni arra a kérdésre, hogy melyik manapság a helyes nemi erkölcs, úgy arra a következtetésre kell jutnunk, hogy a szexuális morálnak a legjobb útja a középut, a materialisztikus és romantikus életfelfogás között. Tehát az érett szerelem és a tökéletes kielégülés és nem a testi vágyakozás lelkileg közönyös kielégítése, hanem egy olyan egyesülés, amelyben testileg és lelkileg egyformán részt veszünk, s amelyben akarnunk kell nemcsak kapni hanem adni is.

A nemek természetes vonzódását egymáshoz „bűn”-nek vagy „vétek”-nek nem bélyegezhetjük. Az ember egy egészséges érzelmi és érzéki lény; lelki és testi hajlandóságainak tehát egyformán joguk van az egészséges és természetes kifejlődéshez. Láthatjuk hogy a jelenleg uralkodó etikai nézetek és a mi társadalmi viszonyaink a nemi dolgok terén álszenteskedést, kényszer-önmegtartóztatást, testi és lelki betegségeket idéznek és segítenek elő.

Mi nem akarjuk, hogy az „erény” összatévesztessék az „önmegtartóztatással” s hogy a férfire más morál legyen érvényes mint a nőre. A nemi érintkezés mint ilyen se nem erkölcsös, se nem erkölcstelen. A szexualitás jelentősége nem merül ki az ő egyébként legfontosabb hatásában, a szaporodási funkcióban. Az ember lényének és szükségleteinek megfelelő nemi élet tulajdonképpen az előfeltétele a belső és külső életharmóniának.

Szebenyi Károly